

EUGENIA ZAHARIA, SĂPĂTURILE DE LA DRIDU
CONTRIBUȚII LA ARHEOLOGIA ȘI ISTORIA PERIOADEI
DE FORMARE A POPORULUI ROMÂN, București,
Editura Academiei R.S.R., 1968, 271 p.

În ultima vreme cercetările arheologice referitoare la civilizația veche românească, efectuate sub egida Comisiei pentru studiul formării limbii și poporului român, au luat o mare dezvoltare. Acestei activități îi datorăm și apariția, mult așteptată, a monografiei arheologice Dridu.

Săpăturile arheologice de la Dridu au fost efectuate de Eugenia Zaharia începând cu anul 1956 și până în 1962.

În lucrarea sa monografică, Eugenia Zaharia, chiar de la primele pagini (Cap. I, *Introducere*, p. 7-10), pornind de la constatarea că „elementele de cultură materială din vremea formării poporului român și a primelor sale nuclee politico-militare au fost, fie necunoscute, fie neînțelese ca dată și atribuire etnică”, a urmărit să identifice și să prezinte cultura materială „din perioada de cristalizare etnică social-economică și politică a românilor din secolele X—XI”.

Descrierea săpăturilor și a descoperirilor (locuințe, cuptoare, vetre, gropi, resturi de locuire sezonieră) constituie miezul lucrării (Cap. II, *Așezarea de la Dridu. Situație generală, descoperiri, structura și stratigrafia lor*, p. 11-78), făcându-se totodată și precizarea că numele culturii descoperite vine de la satul Dridu-Movilă, din cuprinsul comunei Coșereni, pe Ialomița, la 40 km sud-est de București.

Stratigrafia locului cercetat se caracterizează prin două depuneri principale, una de pământ, castaniu, aparținând orânduirii comunei primitive, alta din pământ negru, aparținând perioadei feudale timpurii.

Cele mai vechi descoperiri de la Dridu aparțin culturii Gumelnița. Mai numeroase sînt resturile de cultură materială din epocile bronzului (cultura Glină III), Hallstattului (cultura Basarabi) și La Tène-ului dacic (secolele III—II î.e.n.).

În așezarea feudală timpurie de la Dridu există două niveluri de locuire, unul mai vechi, cu 23 locuințe de tipul *semi-bordeielor* cu vetre în groapă, și altul mai nou cu 6 locuințe de tipul *semi-bordeielor*, dar cu pietrare.

Locuințele din ambele niveluri de locuire sînt de regulă rectangulare, aproape patrate sau trapezoidale, cu pereții ușor înclinați, cu intrare în formă de gîrlici, cu acoperiș, probabil în două ape. În prima fază ele au fost eva-

cuate, fără să fi fost distruse prin foc. În schimb, în faza mai nouă locuințele au fost incendiate.

În aşezarea feudală timpurie s-a găsit foarte multă ceramică, lucrată cu mîna şi la roata înceată. Ultima categorie de vase este studiată analitic, autoarea adoptînd o clasificare în funcţie de formă (Cap. III, *Ceramica*, p. 79-96). Astfel, vasele fără toartă alcătuiesc *grupa A*, iar restul vaselor cu torţi formează *grupa B*.

Ornamentarea vaselor din *grupa A* s-a făcut cu pieptenele, remarcîndu-se trei motive ornamentale: 1) striuri (orizontale, verticale sau oblice); 2) benzi în val; 3) împunsături. Existînd o anumită ordine în ceea ce priveşte locul fiecărui ornament pe vas, precum şi anumite asocieri, autoarea constată că diferenţa de la o fază la alta este mică sub raportul ornamentării. În felul acesta putem înţelege mai bine caracteristica ceramicii de la Dridu din secolele X—XI: vase cu marginea îngroşată la exterior şi cu ornament, „alcătuit din benzi de linii în val, sau benzi de linii verticale peste striuri orizontale” (p. 112 ş.a.).

Grupa B cuprinde vase din pastă fină, arse cenuşiu sau cărămiziu, ornate prin lustruire cu linii verticale, oblice sau în reţea. Uneori acest ornament este asociat cu benzi de linii incizate, orizontale sau în val, canaleuri sau dungi în relief.

Semnalarea în aşezarea feudală timpurie de la Dridu a numeroase resturi de zgură de fier, a fragmentelor de cuţite şi seceri, precum şi descoperirea unui otic, unealtă aflată în nemijlocită legătură cu practicarea agriculturii pe bază de plugărit, reprezintă vestigii importante privind ocupaţia locuitorilor din aşezarea respectivă.

În continuare, autoarea, bazîndu-se pe descoperirile de la Bisericuţa-Garvăn, Satu Nou, precum şi pe cele din cimitirele de la Capul Viilor, Castelu, Sultana, Ciumbud şi de la monumentul rupestru de la Basarabi (Cap. IV, *Consideraţii generale despre cultura Dridu*, p. 97-134), analizează legăturile genetice cu culturile anterioare şi contemporane aşezării de la Dridu. Meritul deosebit al monografiei îl constituie faptul că autoarea a putut stabili, pe baza unui studiu comparativ, că dezvoltarea şi prezenţa culturii Dridu la Dunărea de Jos, pe ambele ei maluri, este consecinţa unui proces istoric petrecut aici datorită fondului etnic traco-daco-getic, romanizării populaţiei, moştenirii dacice şi rolului imperiului roman de răsărit, devenit apoi bizantin, care a garantat şi păstrat cultura romanică. Importanta constatare a Eugeniei Zaharia, privind prezenţa unei populaţii romanice în Cîmpia Munteniei, infirmă ideea din trecut că neamul românesc s-a format exclusiv în zona muntoasă şi deluroasă, cîmpia fiind lăsată pe seama invadatorilor migratori. Se face astfel dovada, pe baza datelor arheologice certe că elementele constitutive naturale ale cadrului geografic armonios şi unitar în care s-a format poporul român au cuprins cele trei forme de relief dominante: cîmpie, deal, munte.

Cercetarea arheologică din ultima vreme, care a adîncit cunoaşterea fondului băştinaş din secolele IV—VIII, în urma identificării în ţara noastră a culturilor Sîntana de Mureş-Bratei şi Bratei-Moreşti în Transilvania, Ipoteşti-Cîndeşti în Muntenia, Costişa-Botoşana şi Hlincea I în Moldova, a permis să se precizeze cu claritate rădăcinile locale ale culturii Dridu din secolele X—XI (Cf. I. Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism*

pe teritoriul R.P.R., în „Studii”, IV, 6, p. 1436), și totodată să se adauge la cele 118 localități din țara noastră aparținând culturii Dridu, încă 98 localități în Moldova (Dan Gh. Teodor, *Contribuții la cunoașterea culturii Dridu pe teritoriul Moldovei*, în SCIV, 19, 2, 1968, p. 227 și urm.), precum și altele, foarte numeroase, din Transilvania, Muntenia și Oltenia (I. Nestor, *Continuitate în istoria formării poporului român. II*, în *Magazin istoric*, III, 6/27, iunie 1969, p. 26).

Plecând de la considerentul că cultura Dridu reprezintă ultima expresie a unei evoluții cu temeuri mai adânci și mai vechi (I. Nestor, *op. cit.*, în *Studii*, IV, 6, p. 1437), trebuie să subliniem că este meritul monografiei de a fi stabilit locul și timpul de formare a culturii Dridu, și evoluția acesteia. În felul acesta, după cum a subliniat și arheologul D. Gh. Teodor (*op. cit.*, p. 227), „s-a putut clarifica conținutul uneia din cele mai complexe probleme legate de etapa finală a procesului de formare a poporului român”. Înșă, descoperiri arheologice aparținând culturii Dridu au fost identificate și în afara teritoriului țării noastre având o încadrare cronologică și o atribuire etnică variată. De aceea Eugenia Zaharia a fost obligată să consacre în monografia sa un capitol special unor probleme controversate (Cap. V. *Cronologia și caracterul etnic al culturii Dridu*, p. 135-150).

Autorarea a constatat, prin analogie cu descoperirile de la Dinogenția și Păcuilui lui Soare, care beneficiază de aportul descoperirilor monetare, că ambele niveluri de locuire de la Dridu corespund primelor două niveluri de locuire de la Dinogenția. În felul acesta așezarea de la Dridu datează de la sfârșitul secolului al X-lea și prima jumătate a secolului al XI-lea, permițându-ne încadrarea culturii Dridu între două evenimente istorice deosebit de importante: anul 969 (campania rușilor sub conducerea lui Sviatoslav contra bulgarilor) și anul 1065 (invazia uzilor). În plus, luând în considerare faptul că în nivelul I al așezării de la Dridu ar putea exista două etape sau subfaze, lucru dovedit de întretăierea unor locuințe din acest nivel, din punctul nostru de vedere, am putea coborî limita inferioară de datare a așezării de la Dridu la începutul secolului al X-lea, eventual la sfârșitul secolului al IX-lea. În felul acesta am avea următorul tablou istoric: cultura Dridu I ar data până la venirea rușilor sub conducerea cneazului Sviatoslav contra bulgarilor, deci până către anul 969, când probabil are loc evacuarea așezării, iar cultura Dridu II ar data începând cu 971, când bizantinii revin la Dunăre și până în 1040 când încep năvălirile pecenege (mai recent P. Diaconu, *Despre pecenegii de la Dunărea de Jos în secolul al X-lea*, în *Studii*, 18, 5, p. 1117 și urm.).

Un alt merit deosebit al lucrării Eugeniei Zaharia constă în faptul că autoarea a reușit să stabilească elementele constitutive ale culturii Dridu (vatra, cuptorul cu pietrar, rîșnița, olăria), care sînt de origină daco-romană, Eugenia Zaharia are dreptate cînd afirmă că civilizația Dridu s-a dezvoltat pe fondul local al culturilor materiale din secolele IV—VIII (Sîntana de Mureș-Bratei, Ipotești-Cîndești, Botoșana-Hlincea) și că elementele de origine daco-romană sînt prezente în cultura materială autohtonă pînă la constituirea statelor feudale românești. Această importantă concluzie istorică la care a ajuns autoarea este fundamentată în primul rînd de documentele arheologice. De altfel, trebuie să observăm că și în altă parte a ariei de răspîndire a culturii materiale dacice, influența moștenirii dacice a fost dove-

dită tot pe baza descoperirilor arheologice. Este vorba de descoperirile dacice din vestul țării și din Ungaria. Astfel, încă din 1944, învățătorul ungur M. Parducs scria că moștenirea dacică „se poate urmări în Ungaria în descoperirile arheologice ale hunilor, ale avarilor ba chiar a perioadei arpadiene timpurii” (M. Parducs, *Dankmäler der Sarmatenzeit Ungarns*, II, 1944, p. 44).

Totodată, fiind vorba de o populație sedentară cu tradiții atât de puternice și adânci, autoarea precizează că „așezările românești din secolele X—XI ni se înfățișează în marea lor majoritate sub forma de sate și ȕrguri, uneori chiar aglomerări de sate, și printr-un început de viață urbană în cetățile de la Dunăre. Acest proces pe care îl surprindem începând din secolele X—XI este o puternică dovadă că „societatea românească” din acea vreme era un grup social sedentar, având ca ocupație principală agricultura și creșterea vitelor.

De aceea, în partea finală a lucrării (Cap. VI, *Concluzii arheologice și istorice*, p. 151-165), Eugenia Zaharia prezintă cadrul istoric general care a favorizat dezvoltarea și înflorirea culturii Dridu pe o arie atât de răspîndită, precum și caracterul relațiilor social-economice existente la acea vreme în sînul societății românești.

Într-adevăr cultura Dridu aparține populației românești sedentare care încă din ultimul pătrar al secolului al X-lea este cunoscută și pe baza izvoarelor scrise. Astfel, este suficient să ne referim la notița greacă a toparhului necunoscut de la finele secolului al X-lea pentru a ne da seama că bizantinii cunoșteau la acea vreme o populație autohtonă „barbară” la Dunărea de Jos, în sînul căreia își făcuseră deja loc relațiile social-economice feudale (Al. Andronic, *Români, bulgari, ruși și bizantini la Dunărea de Jos la sfîrșitul secolului al X-lea*, în *Memoria Antiquitatis*, I, Piatra Neamț, 1969, p. 207-213). În afară de aceasta, lămuririle recente ale savantului grec N. A. Oikonomides, privind organizarea provinciilor imperiului bizantin după 971, așa cum rezultă din *taktikon*-ul descoperit în biblioteca Escorialului (manuscrisul R II-11, cunoscut sub numele de *Codex Scorialensis*), completează datele oferite pînă în prezent de izvoarele scrise. În acest *taktikon* se menționează și provincia Mesopotamia în Balcani, numită de istoricul grec N. A. Oikonomides Mesopotamia Occidentală și care cuprindea nu numai Dobrogea propriu-zisă, dar și partea de est a Câmpiei Munteniei și sudul Moldovei (N. A. Oikonomides, *Recherches sur l'histoire de la Bas-Danube au X-e—XI-e siècles : La Mésopotamie de l'Occident*, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, III, 1965, 1-2, p. 57 și urm.). În cele din urmă, se impune atenției și prezența autorităților bizantine la nord de Dunăre, în vremea existenței ducatelor Bulgaria și Paristrion (Paradunavon) (M. Bănescu, *Les dechés byzantins de Paristrion (Paradunavon) et de Bulgarie*, București, 1946), în deosebi în urma descoperirii la nordul Dunării a sigiliului drongarului Leon, comandantul flotei bizantine din timpul asediului cetății Durostor, adică atunci cînd bizantinii se luptau cu rușii. Sigiliul prezintă o mare importanță și prin aceea că este menționată pentru prima dată tema *Istrion*, care la început s-ar fi putut extinde și în nordul Dunării (I. Barnea, *Sceaux de deux gouverneurs inconnus du thème de Paristrion*, în *Dacia*, N. S., VIII, 1964, p. 244). Tocmai aici în nordul Dunării, a existat o populație autohtonă care s-a încadrat perfect în felul de

viață al imperiului bizantin și a beneficiat din plin de noua conjunctură internațională, când de la Dunărea de Jos concomitent au fost înlăturați și bulgarii și rușii. Până la mijlocul secolului al XI-lea populația autohtonă de la Dunărea de Jos a cunoscut perioada de maximă înflorire, datorită atât procesului social-economic intern cât și contactului direct cu bogata și înfloritoare civilizație bizantină.

În felul acesta, lucrarea Eugeniei Zaharia *Săpăturile de la Dridu* are meritul de a fi lămurit, pe baza bogatului și variatului material arheologic, una din cele mai complexe probleme ale istoriei medii a României, oferindu-ne totodată și un model de monografie arheologică cu implicații istorice dintre cele mai fructuoase pentru noua noastră istoriografie materialist-dialectică.

AI. ANDRONIC